

obrajtane, kakor bi imele biti, kër se sèmtertjè od prestopkov cesarskih postav v ti reči sliši. Še enkrat tedej hočem svoj glas povzdigniti in Vam resnico pred oči postaviti, akoravno bojo morebiti nekteri rëkli: „a kaj bomo tega poslušali, ta le za gospòdo govori in se nam le z besedo našiga prijatla prilizuje.“ — Ljubi môji! vse to dobro vëm, de bojo nekteri takó govorili; pa vse to me ne straši, resnico govoriti. Nikar ne mislite, de so vsi tisti Vaši pravi prijatli, ki èez gospòdo zabavljajo — podkupljivi in samopridni šuntarji so, ki se Vam s takim govorjenjem slinijo, pri tem pa nar bolj za svojo mavho skerbè.

Cesar so svobodo dali nam vsim in zavezo med grajšinami in kmeti odvezali. To, ljubi môji! se pa ne pravi, de bi bili poprejšnji grajšaki zdej vaši podložniki. Ali zares nekteri mislijo, de bojo prihodnji le oni pravice imeli, drugi ljudjè pa ne? Ali mislite, de to kar Vas žali, ne žali družiga? Cesar so z ustavnim zborom rekli: „desetina, tlaka in druge gruntne dolžnosti naj nehajo“, — tega pa niso nikdar rekli in tudi ne morejo rëci, de naj vse neha tebi nič meni nič! Ko bi bili Cesar z deržavnim zborom kaj taci ga rekli, bi bili toliko tavžent in tavžent ljudém krivico storili, — to pa bi ne bila enakopravna svobodnost; ampak sužnost in poguba tavžent in tavžent družin. Noben pošten èlovek ne more spricati, de vsa desetina in tlaka je bila krivična naloga, kër vender vsak vé, de posestvo in premoženje ni bilo in ne bo nikdar med vsimi ljudmi enako razdeljeno, — de je vselej eden več imel, kot drugi, in de je premožniši bolj revnimu to ali drugo reč posodil, in za tó posojilo povernilo terjal v blagu, delu ali denarjih. To bi bila lepa, ko bi leni postopač prihodnjič pravico imel v mošnje delavniga možá segati, in kar si ta zasluži, z unim deliti, ki križama rók Bogú dan krade!

Takó delječ bi pa móгло priti, ko bi po glavi tistih šlo, ki pravi: „zdej je vse frej — za tlako in desetino ni ne vinarja odrajtati, vës lov (jago) in vse ribštvo je samo naše; gojzdi, v kterih smo imeli poprej le pravico les sekati, so zdej popolnoma v naši oblasti, noben drug nima nič govoriti, vse je naše, èe ne z lepo, pa s silo i. t. d.

Taki ljudjè, ki takó mislijo in ravnaajo, so zbrisali iz Božjih zapoved deseto zapoved, ki pravi: ne žéli svojiga bližnjiga blagá.“

Varite se taci h zapeljivcov in šuntarjev, ki Vas podpihujejo k nepostavnemu obnašanju!

Naš novi Cesar so poterdili vse od poprejšnjiga Cesarja nam obljubljene pravice, in ministri so — kakor ste v 49. listu Novíc brali — obljubili, de sebojo terdno pravice deržali in de ne bojo pripustili, de bi se komu nar manjši krivica godila. Ti možjè, ki so zdej vladarstvo prevzeli, ne bojo terpèli, de bi se vèdama nar manjšimu izmed nas kaka krivica zgodila, pa tudi ne bojo pripustili, de bi se postave zaničevale, in de bi se vsak obnašal, kakor bi se sam hotel. Po taki poti bi ne imeli svobode, temuè razvujzdanost, ktera se ne more terpeti, dokler mora sosed s sosedam živeti.

To Vi, pametni in pošteni možjè! ravno tako dobro zapopadete, kakor jez, in moje misli so gotovo tudi Vaše. Pa zdej ni dovelj, de èlovek le pošteno misli in ravna, ampak naša dolžnost je tudi, de to očitno povémò, de nevedne ali zapeljane podučimo, in de ne pripustimo, de bi razvujzdanost se po deželi razširjevala, kteri je mir in sprava takó potrebna!

(Konec sledi.)

Razdelitev pašnikov.

Lz Grada na Gorenškim 22. listopada 1848.

Že v 44. listu 5. tečaja naših Novíc je bilo opomneno, de bodo pašnik za Gradom (Grejsko gmajno) razdelili, in to se je zgodilo lanjsko léto 1847 velikiga travna. Kër je pa tudi tukej nekej nasprotnikov bilo zoper delitev (in so še zdej), tedej ni bilo pripušeno precej po razdelitvi delov kopati in trebiti, torej niso lanjsko léto od razdeljeniga pašnika clo nič vžitka imeli. V jeseni so pa lani vender jeli zraven vsiga zaveranja in toževanja razdeljene dele kopati, trebiti in za létašnje léto praho delati; tako so že v jeseni veliko zemlje za sejanje pripravili. Létašnje spomlad je komej sneg skopnil, in že so začeli za setev zemljo pripravljati. In glejte! pridelka létašnjiga léta, desiravno so ljudjè ne veliko več, kakor pol pašnika (gmajne) obdelali, so vender gotovih 1000 mernikov lepiga prosá in še èez 1500 centov merve ali sená pridelali. Tudi nasprotniki so svoje ne vzdignjene dele pokosili, in so eden k drugimu po 12 vóz sená napravili; pa vender vzdigniti še nočejo, de si ravno vidijo, de se jim sreča vsiliti hoče. O nespametna terma ali samoglavnost, kaj terpi! — kako slepa si, èe ravno je dobiček očiten, kot beli dan. J. P.

Astramontana hvale vredna.

Na prošnjo mi je bila lani èastitljiva c. k. kmetijska družba iz Ljubljane lonček izlečka astramontane poslala. Ta izleček mi je bil létaš práv prišel, kër ozdravil sim z njim eniga 13. lét stariga dečka, dve ovci in eno kravo, kteri so bili od strupenih gadov pìcheni.

V naših Tominskih hribih se znajde več baž zlo strupenih gadov, modrasov in kač, kakor so rudeči, rumeni in sivi s plošnjato glavo in s krivim rilcam, po herbtu pa s èrnimi pasmi prekrizani; za to jez mislim, de je neskonèno modri Stvarnik tudi pomoček zoper hudi strup teh golazen temu kraju podelil. Od kar so bile Novice astramontano, dober pomoček zoper gadov strup popisale, sim po nji gledal, ter sim rože najdel, ki imajo zvunanjo podobo zlo tako, kakor so bile Novice astramontano popisale. *)

Fl. Ma.

Opominki zastran podobarske umetnosti gledé

na nar noviši delo slovenskiga umétnika *Matevža Tomca*, podobarja v Šent-Vidu nad Ljubljano.

Umétna dela se v tem od drugih ločijo, de se jim pristojnost in priméra iz vsakiga njih komadiča vidi, in de so tako natori podobne, ki je od Narmodrejšiga vsa po priméri osnována. To pa stori, de se umétno delo vsakimu vstréže, in de mu tudi sam èas veljave ne prikrati. Dela, ki ne izhajajo iz umétnosti, lahko de tudi kak èas dopadejo, pa prej ali poznej jih splošno neèutje zadéne. To veljá od umétnosti vsake verste. Hajdenovi napévi še zdaj vsim izobraženim dopadejo, med tem de je dosti veliko mlajih glasbeniškikh del že vso svojo veljavo zgubilo. Starodavni cerkveni napévi se še današnji èloveku kteriga si bodi naroda, mièno glasijo, in ne bo mogoèe, kaj boljiga ali mar enakiga znajti. Narstariši zidovje, podobe in izobrazki mnogih vékov se zmerej oko prijetno zadénejo, ako so delo umétnika.

Po tej vpeljavi mislim, de smém tudi Tomèvo delo, ki od sréd kimovca tekoèiga léta v naši farni cerkvi doveršeno stoji, umétno imenovati, in tako beséde poterditi, ki so jih naš verli rojak, èastiti gospod Potočnik v svojim sostavku, ki je v 10., 11. in 12. listu

*) Na ogled poslana cvetlica je inula germanica, ktero so skušnje že tudi poterdile, de ima astramontano enako zdravilno moč v sebi. Napravite tedej le izleček iz nje po popisu Novíc. Mi ga nimamo več. Vredništvo.

perviga tečaja „Novic“, v Tomčevim podobarstvu izrekli. Mnogo učenih in neučenih ga je že vidilo, farmani ga vseskozi vidijo, in vsakimu zmerej enako dopade. Nobeniga dobrotnika še za njegov dar ni grevalo.

To delo pa — s samimi prostovoljnimi darji farmanov plačano, sta dva stranska oltarja in kancelj, vse čisto novo do zadnje bilke. Vse je srečno izpeljano, lepemu zidovju Rimskega izraza in pa velikemu oltarju (Marije vnebovzétja) čisto primérjeno, celó barva na stebrih, tablicah, vdobkih je tako razdeljena, kakor h celóti pristije. Večina kaže kararski marmor, drugi deli so zelenkasto, modro ali rudečkasto marmorirani, stebri pa, po barvah egipčanski marmor, lepoto cele sestave sosebno povzdigujejo. Posamezni deli so z dobro pozlačenim kinčcem razumno nakitjeni. To od oboda. Kar pa podobe vtiče, se vsakimu zdijo vse ljubeznjive: življenje je léšu vdihnil, na obraz dušo vlil, vsaki podobi njenino. Podoba sv. Petra na desnem oltarju ti kaže resskalo, možá vsim napadom pekla nevkremljiviga. V podobi svete Magdalene vidiš dušo, ki je po dolgim iskanji Bogá, in v njem svoje zveličanje našla — mil, vabljev pogléd. Tudi podobe ob stranéh teh dvéh svetnikov kažejo po legi obléke in celi postavi, de iz roke umétnika izhajajo.

Ta dva oltarja še bolj olepsati, služite dve tabli v olji na platno od slavniga gosp. Langusa narejene. Kažejo veliko ljubezen Odrešenika in njegove deviške Matere do človeških otrok: mile podobi, vsaki vlak po natori. Zasluga Tomea pri teh tablih so lépi obročki, še bolj pa priméra k celimu delu, kér je on višino in širjavo razmotril, in po njej obrazke naročil.

Neumétnika bi bilo delo zvilo; prostora bi ne bil imél kje dobiti. To pa mojiga mojstra ni veliko veličalo: zapreke so se mogle umétnosti vклонiti. Delo se je tako razmerilo, de mu ni tesnota v okom hodila. Taka je z kanceljnam, ki ga ni bilo mogoče kam drugam, ko na mesto poprejšnjiga spraviti, namreč blizo pred Magdalenin oltar. Modra razméra je storila, de kancelj lepoto oltarja povikša, namesti de bi jo zakrival, kakor se je bilo bati.

Pri kanceljnu, ki je sosebno dober kup storjen, se sicer ne smé iskati množa kinča, ki se pri imenitnih delih te baže najde, pa ne pogrésa se tudi ničesar: več je vreden kakor je veljal. Sosebno lepoto mu dajajo tri božje čednosti, ki so ko osebe v basrelif vrézane: misel in izpeljavo pohvali, kdor jih vidi.

Vse podobe in mnogo kinča so čisto in dobro pozlačene. Tome rudečiga, siviga in zeleniga loša ne terpi, in práv ima: to v kvar hodi celóti, in čistost manjša.

Bog ohrani cerkvi mladiga umétnika dolgo lét terdniga, de za božjo čast in povzdigo pobožnosti še dosti božjih hiš tako vredno olépsa!

V Braslovčah sv. Miklavža dan 1848. M. Stojan.

Šole na kmetih.

Vesélo je, de so se ljudjé dobrih svetov Novic in družih opominov za napravo šol poprijeli. Posebno pohvalim v pričijočim stavku Gorence v Gorjanski tehantii. V kratkim so napravili šole v Kamni Gorici, v Gradi, na Bištrici v Bohinji, v Ratečah, in to léto tudi na Jesenicah. Pri napravi Jeseniške šole gré posebna hvala gosp. Ruardu, in gosp. Kosu. Gosp. fajmošter Hjerne Bizjak so si pa s svojim neutrudljivim prizadevanjem za to napravo tudi posebno hvalo zaslužili.

Zdej so torej po vsih farah Gorjanske tehantije šole razun na Dolgim (Lengenfeld). Škoda, de tudi v ti fari ni dosti za šolo vnetih ljudjé, de bi jo napravili, kar mislim, de bi se s serčno dobro voljo kmalo narediti dalo, zató kér je fara še precej premožna, in bi dohodke za učitelja in druge reči kmalo skupej spravi-

vila. Eni možjé te fare, posebno Janez Janša, po domače Železnik, Jože Vilman in Jože Šetina so se že enkrat za to napravo poganjali, kér pa prave podpore niso imeli, so tedej tudi sami opustili, in tako je že večkrat pognana reč zopet zaspala. Bog daj, de bi se starši te fare kmalo svoje mladine usmili, in de bi je ne, kakor zdej, brez vsiga uka do 9. ali 10. léta doma okrog letati ali pa živino pasti pustili!

Šolske reči v Šmartnem pri Litli.

V predzadnjim listu Novic se bere, de v Šmartnem vsakdanje šole za otroke zavoljo tega ni, kér derv za šolo noče nobeden zastonj dajati.

Derv za šolsko kurjavo zastonj! — nobeniga še nismo prosili, in tudi dozdej jih ni nobeden zastonj dajal. Večidel so imele grajšine dolžnost za šolo derva dajati in tudi za kurjavo in snažnost učilnice skerbeti in to v denarjih plačevati. Zdej pa, ko je zaveza med podložniki in grajšaki nehala, bodo se vé de tudi ti to dolžnost otresovali. Kantonska gospóska je pa imela dolžnost denarje vkupej spravljati, in vsako léto tistimu jih odrajtati, kteri je to skerb na se vzel. Podpisani učitelj je to skerb že dve léti na sebi imel in s svojim malim zaslužkam v Šmartnu šolo na vso moč podpiral. Zdaj pa, ko vidi, de je kantonska gosposka že več lét svojo dolžnost popolnoma v nemar pustila in on od nobene strani povračila ne dóbi, ne more več te skerbí nase jemati. Kantonska gosposka je tedej kriva, de toliko otrok brez vsiga šolskiga uka v nevednosti ostati mora. Ako bi bilo več tacihi kantonskih gosposk na Krajskim, ki bi bile za šole tako malo vnete, bi si slovenski narod pač malo pridobil in za narodnost, ktero so Cesar vsim narodom zvesto obljubili, bi gróžno gróžno žalostno ostalo.

Leop. Kančnik, učitelj.

Zastran šolskih derv.

Pogosto se sliši, de šole nimajo derv. V Šmartnem pri Litli so neki zató clo šole opustili. To je žalostno slišati. Toraj menim, de je čas, de povém, kako se za Šentjansko šolo derva preskerbljujejo. Kadar je pred nekoliko léti Šentjanska fara čisto iz svoje moči novo šolo napravila, ni bilo nikogar, de bi bil derva za šolo dajal. Mislili smo, kako bi jih pripravili? Kar na enkrat častitljivimu gosp. fajmostru, N. Ciglarju v glavo pade, ter ukažejo, de mora vsaki šolar vselej, kader bo derv zmanjkalo, eno poléno seboj prnesti. To se zgodi. Otroci so derva nosili, de jih je bilo veselje viditi, in po tem šola ni nikdar več merzla bila.

L. Pintar.

Černe bukve za novo muziko.

Rajniki Stanič — Bog jim daj dobro! — so si poslednje dni silo veliko prizadevali lepo društvo pri nas vtemeliti ne terpinčiti žival. Lepo in hvale vredno je to; ljuba živinca je božji dar. Naj bi pa blagi Stanič še zdej živeli, veliko lépi in potrebniši družbino bi začeli zoper terpinčenje poštenih ljudjé, ki so tudi božja — in pa nar imenitnejši stvar.

Kar se nam je ljuba svoboda prikazala, je veliko ljudjé po mestih in tergih nekaj živinski, mačkini duh obsedel, in ta hudi duh jih je peklensko godbo naučil, de njegovim angeljem veselje delajo, poštenim ljudém pa grózo in strah, ter morijo mirne, poštene ljudjé. Gerdo delo takih mačkorezov v černe bukve z gorečim jeklam zapišem, naj bi opeklo gerduham spijočo vést!

V mestici B — je mestni uradnik s svojo ženko mirno živel. Sinka mu je povila, ki je bil staršev veselje in pa edino blagó. Kdo bi bil mislil, de bo dete poprejšrota, kakor ateja klicalo, in njegova mati zapušena vdova. Mačkina godba je to storila. Človeka ni, ki bi brez